

ZEMŘEL PRVNÍ ABSOLVENT NAŠÍ ŠKOLY A ZÁROVEŇ ZAKLADATEL FAKULTY HUMANITNÍCH STUDIÍ UK

Obě informace jsou pravdivé a smutné, ale pohřeb byl jen jeden. Konal se v Praze 6 a mohli jste jej sledovat na stránkách břevnovské farnosti. Umřel Jan Sokol. Obě informace v titulku jsou pravdivé, ale také paradoxní. Jak mohl být první absolvent zároveň zakladatelem? To si založil školu sám pro sebe?

Kdyby se to nestalo, začínal by náš nekrolog pohádkově: Bylo, nebylo, psal se rok 1990, bylo jaro a vypadalo to, jako by neskončila jen „normalizace“ a komunistický režim vůbec, ale jako by přicházela doba normální a věci se tak trochu zázrakem vrátily tam, kam patří. Někteří z nás tak zvaných disidentů šli do politiky, jiní, mezi nimi i já, jsme se vraceli po dlouhých letech na univerzitu. Rozhodně ne kvůli penězům či akademické kariéře, ale s vědomím jakési posvátné povinnosti pomoci v nápravě právě té instituci, která nás před lety pod tlakem normalizace zavrhla a obětovala pro vlastní záchranu.

Tehdy po pádu komunismu jsme se sešli na nově zformované katedře filosofie a filosofie výchovy na Pedagogické fakultě UK. Pro mne si tenkrát na Vyšehrad přišli studenti, které poslal Bohuslav Blažek, a tak jsem se přihlásil do konkurzu, Sokola patrně přemluvil Radim Palouš, když se stal prvním svobodně zvoleným rektorem po dlouhých letech. Sokol měl totiž problém, neměl ukončené vysokoškolské vzdělání, ale tenkrát v revolučním nadšení se zdálo, že to nevádí, a než se to začalo řešit, byl zvolen místopředsedou federálního parlamentu.

Na fakultě si ale ponechal alespoň symbolický úvazek a začali jsme spolu úzce spolupracovat. Studenti chodili nadšeně na přednášky a my jsme nadšeně přednášeli, v parlamentu se ale psaly dějiny a odehrávaly se tam bitvy a diskuze, jejichž trvání bylo těžké odhadnout. Tehdy jsme se dohodli, že na všechny Sokolovy přednášky budu chodit i já: když to šlo, přijel z parlamentu, tehdy ještě od Národního muzea, často autem s majáčkem, a přednášel. Když to nešlo, přednášel jsem místo něho. A tak jsem se v průběhu vcelku krátké doby důkladně naučil jeho přednáškový repertoár a brzy jsme mohli spolupracovat takřka naslepo. Později, když se Sokol stal ministrem školství, jsme si to zopakovali v bledě modré.

Já jsem v té době dělal kariéru, prozíravě jsem odmítl místo vedoucího katedry a proti rektorovu přání jsem prosadil, aby je dostal starší kolega Josef Špůr, na němž se shodla nově konstituovaná katedra, která byla podle kádrových měřítek dosti různorodá. Já jsem znal pouze dva z kolegů – dobře Jana Sokola a spíše z doslechu Jaroslava Kohouta, který byl v té době již v penzi. Ten byl ve čtyřicátých letech žákem Jana Patočky, strávil dlouhá léta v komunistickém koncentráku a po svém propuštění, začátkem šedesátých let, pracoval ve Státním nakladatelství technické literatury. Nic bych nedal za to, že právě on byl inspirátorem dvou knížek o počítačích, které tam Jan Sokol vydal (jednu z nich ještě se dvěma spoluautory). Dnes to zní neuvěřitelně, ale obě zmíněné knížky vyšly za „normalizace“, ačkoli dva z autorů byli signatáři Charty 77.

Někteří z nových kolegů byli, jak se tehdy říkalo, „staré struktury“. Byli mezi nimi takoví, kteří dříve působili na katedře marxismu-leninismu, ale při prověrkách jim zejména díky revolučním studentům byla dána nová šance. Část kolegů byla po převratu propuštěna z pracovišť jiných škol, část byla z marxistů, kteří byli v minulosti diskriminováni.

Jsem rád, že jsme tehdy s Janem Sokolem prosadili, že dál už se kádrovat nebude. Převládla kolegiální atmosféra, až na dvě výjimky se skoro všichni osvědčili. Stal jsem se docentem a posléze i předsedou fakultního senátu. Rád na ta léta vzpomínám. Tehdy také vznikl zárodek naší školy: Institut základů vzdělanosti UK. Radim Palouš, první porevoluční rektor UK, se ve funkci osvědčil a trvalou vzpomínkou na jeho éru byly dvě nově vzniklé instituce. Vedle IZV UK to bylo Centrum pro teoretická studia UK. Obě tato původně miniaturní pracoviště byla založena jako společná pracoviště UK a Akademie věd. CTS jako navenek orientované špičkové vědecké pracoviště, které dlouhá léta společně vedli dva Ivanové – Havel a Chvatík, je dnes mezinárodně uznávanou a renomovanou institucí v interdisciplinární perspektivě. IZV UK byl od počátku menší bratr, orientovaný na interdisciplinární práci v univerzitní výuce. Tento menší bratr byl na počátku opravdu nevelký, měl 0,25 úvazku pro ředitele a 1 úvazek pro sekretářku a jednu místnost laskavě propůjčenou katedrou filosofie a filosofie výchovy PedF UK. Jeho ředitel dostal ale do vínku důležitou pravomoc: správu dědictví po marxismu-leninismu, což tehdy znamenalo pracovní úvazky, místnosti, knihovny. Pokud děkani jednotlivých fakult chtěli použít prostředky z tohoto fondu, museli to projednat s ředitelem IZV UK. A to jsem byl já, byť jsem byl Radimova až třetí volba. Původně to měl být Petr Vopěnka, ale ten se zrovna stal ministrem školství, po něm to měl být Petr Piňha, ale ten dostal za úkol vést nově zřízenou katedru občanské výchovy a rozjet svůj program pro elementární školství.

Foto Vladimír Šigut, UK.

A tak jsem najednou ze dne na den dostal na starost skoro stovku převážně již obsazených učitelských míst na většině z tehdejších šestnácti fakult UK. Na teologických fakultách dědictví po marxismu nebylo, před listopadem navíc nebyly ve svazku univerzity, a to platilo i pro Fakultu sociálních věd. Tak se stalo, že jsem dobře poznal jednotlivé fakulty univerzity a na většině z nich i příležitostně učil. Z toho pak vyplynul úkol, který IZV dostal poté, co nový vysokoškolský zákon zrušil systemizovaná místa a zavedl odvozování státní dotace pro vysoké školy od počtu studentů a koeficientu náročnosti studia. Záhy jsem tedy přišel o původní náplň své práce, ale našel jsem si novou a rektor mě podpořil: IZV UK dostal do gesce interdisciplinární obory, které se na UK do té doby nevyučovaly, jeho úkolem bylo soustředit odborníky a připravit navazující magisterské programy pro jejich vyučování. Tyto obory byly nejprve experimentálně vyučovány na IZV a posléze předány k provozování fakultě, která byla ochotna je převzít. To se rychle povedlo u oboru teoretické biologie, která je dodnes vyučována na Přírodovědecké fakultě, a po několika letech i u religionistiky, která funguje na Filozofické fakultě.

Najít místo se naopak nepodařilo pro antropologii, ta se sice pod různými názvy pěstovala na několika fakultách, ale příslušná pracoviště spíše nespolupracovala, navíc personální vztahy byly dosti rozhárané. Po nějakém čase jsem ale přestal hledat, na kterou fakultu bychom mohli interdisciplinární antropologii přesunout, a rozhodl jsem se, že si ji ponecháme. Důvodů bylo více. V té době už jsme měli pohromadě boasovský koncept obecné antropologie, podnět vzešel tuším od Františka Vrhela, a k antropologii fyzické, lingvistické, kulturní a sociální jsme dosti cíleně přidali ještě antropologii filosofickou. Později jsme doplnili ještě antropologii historickou s ohledem na Honzu Horského, který posléze na závěr akademické kariéry přivedl profesora Hrocha.

Ptáte se, kam tím mířím? Odpovídám upřímně: na Sokola. Jak níže uvedu, ukázalo se, že učit bez akademických frček na UK nebude přípustné, ačkoli podle lepších univerzitních tradic by to možné být mělo. K tomuhle mezičasu patří také krátká, ale krásná doba v revue *Přítomnost*, která ale bohužel z finančních důvodů zašla na úbytě, Sokol skončil v parlamentu, když Občanské hnutí prohrálo volby, a navíc Univerzita Karlova ukázala, že v Praze zvyklosti z Ameriky neplatí. Bez diplomu tady nikdo vyučovat nemůže. Jan Sokol málem skončil jako novinář, v těch nejtěžších chvílích převzal vedení redakce *Přítomnosti*, která byla zadlužená až na půdu a už se ji nepovedlo zachránit. A pak to na něj všechno nějak dolehlo, utrpěl dokonce únavovou zlomeninu nohy.

Nevypadal sice sklesle, ale nějak jsem vytušil, že „na tváři lehký smích, hluboký v srdci žal“. Dal jsem si tu práci a přesvědčil jej, že v sedmapadesáti pořád ještě není pozdě na univerzitní kariéru. A tak se Sokol stal magistrem obecné antropologie. Podle tehdy platných pravidel mu byla uznána léta předchozího studia na MFF UK jako ekvivalent bakalaureátu, vykonal všechny potřebné zkoušky a slavnostně obhájil magisterskou práci. Obhajoby se tehdy zúčastnil celý houf univerzitních profesorů a tu demonstraci vzdělanosti jsme si jaksepatří užili. Záhy ale přišla studená sprcha.

Novinář, nebudete mi to věřit, ale jmenoval se Ovečka (s Ovčáčkem z našich časů ale nebyl příbuzný), napsal článek, že se Sokol domohl univerzitního diplomu podvodem. Podkladem byly informace od několika ze změny režimu frustrovaných úřednic z Filozofické fakulty UK. IZV UK totiž neměl oprávnění vydávat diplomy a musel v této záležitosti spolupracovat s některou z univerzitních fakult – na tomto základě také děkan FF UK Vrhel diplom řádně vystavil a podepsal. Úřednice však o této praxi nevěděly, a tak místo aby se zeptaly děkana nebo mne, běžely s tím hned do novin, a prý dokonce i na policii. Byla z toho docela nechutná aféra, i když se nakonec všechno vysvětlilo. Měl jsem pocit, že jsem trpěl více než Sokol, a bral jsem si to hodně k srdci. Byla to moje odpovědnost, a hlavně jsem se bál, že už Sokol nebude chtít o akademické kariéře ani slyšet. Stal se však pravý opak. Náš oslavenec se zdravě naštvál a rozhodl se, že všem ukáže. Během šesti či sedmi let posbíral všechny akademické tituly, které u nás existují, a každý navíc doprovodil původní knihou.

Omlouvám se za odbočení od hlavního tématu, ale zatímco o okolnostech Sokolova života, o akademickém působení a myslitelském dílu jsou čtenáři internetu dobře informovaní, o těchto počátcích tam toho moc nenajdete, tedy pokud nebudete hledat usilovněji než já. Chtěl jsem dosvědčit, jak Sokol k prvenství v absolutoriu došel, a také to, že naši školu úspěšně ukončil dříve, než ji založil.

Hned na počátku devadesátých let jsme společně s Janem Sokolem a dalšími prožili na vlastní kůži zázrak takřka biblických rozměrů. Vláda tehdy rozhodla o redukci počtu ústavů Akademie věd a uvolnila 100 milionů, aby pracovníci, kteří v důsledku rušení pracovišť přišli o zaměstnání, mohli přejít, pokud o to stojí a jsou kvalitní, na vysoké školy. Tenkrát, bylo to tuším v roce 1992, snad v dubnu, přijeli na výjezdní zasedání Centra pro teoretická studia UK a AV předseda AV Rudolf Zahradník a rektor UK Radim Palouš s výzvou, abychom tuhle příležitost využili. Radim mě tehdy požádal, abych oprášil ten projekt studia, který máme připravený, a já jsem zachoval dekorum a nepřiznal, že vlastně žádný projekt nemáme. Jen jsem slíbil, že to do zítřka připravím.

A ten projekt jsem přes noc napsal. Druhý den, v neděli, jsem jej představil, ohlas byl povzbudivý, a profesor Zahradník řekl: „Tuhle věc dotáhneme do konce, dostanete barák.“ A my jsme unisono s Radimem dodali: „A my vezmeme všechny propouštěné akademiky, kteří k nám budou chtít nastoupit.“ A na to jsme si plácli. Kde je ten zázrak?

Na podzim téhož roku jsme zahájili výuku programu studií humanitní vzdělanosti s 360 studenty, 16 učitelů bylo zapláceno z oněch vládních milionů. Nebudu tady ten příběh vykládat, bylo by to dlouhé a vyprávěl jsem jej již mnohokrát. Tu věc jsme měli „na hrbu“ především Jan Sokol a já. Nápad a způsob jeho zpracování, včetně myšlenky zavedení studia formou „liberal education“, je asi převážně můj, i když závislost na amerických a britských tradicích byla značná, a ne náhodou dostal Andrew Lass nedávno cenu Vize za průkopnickou práci v této oblasti. Dost jsem od nich opisoval. Obsah je téměř celý Sokolův, navíc na rozhodujících křižovatkách opakovaně zasahoval předvídavě a nekompromisně, s upřímnou a klidnou vírou opravdového křesťana. Já jsem křesťan tak trochu „na baterky“, dělal jsem, co jsem mohl, někdy i o trochu víc, ale nevěřil jsem, že se to může povést. Za žádnou cenu jsem však nechtěl být tím, kdo to zabalí a zkazí.

Vyprávěl jsem ten příběh mockrát, ale pokaždé připomínám, že naše škola vznikla ze spolupráce učitelů, většinou bývalých akademiků, kteří k nám šli z nouze a dočasně, než seženou něco lepšího, a studentů, kteří se nedostali na některý z oborů na UK, většinou na psychologii, a nastoupili na rektorský dispens u nás, rovněž s úmyslem co nejdřív přejít na jinou fakultu. Rok se s rokem sešel a možná devadesát procent z těch potenciálních uprchlíků zůstalo. Na letní škole, která se tenkrát konala v přírodě a trvala několik dní, pak s nadšením líčili novým prvákům, co je čeká. Naši studenti byli imatrikulováni na několika fakultách podle dohod, které se podařilo uzavřít, a až do vyčerpání dohodnutých kapacit měli přístup na přednášky jiných fakult UK. Fungovalo to lépe, než jsme čekali, kurikula byla velmi rozmanitá a jádro učitelského sboru se staralo o povinné zkoušky, které byly docela náročné a hodnocené ve škálách, jež by dnes patrně vedly k pochybnostem o přičetnosti autora studijních pravidel, tedy mne.

Možná žiji dlouhá léta v bludu, ale dodnes se nemohu zbavit dojmu, že se nám to líbilo a že jsme to brali vážně. Téměř všechny Sokolovy knihy (aktuální bibliografie s uvedeným počtem vydání je k dispozici v knize *Dluh života*) vznikly na objednávku jako vysokoškolské učebnice na základě přednášek, které Sokol v průběhu čtvrtstoletí své akademické dráhy konal. Všechny oscilují mezi filosofií a antropologií a dotýkají se řady dalších disciplín, které mají filosofický

základ v minulosti a antropologický pendant v přítomnosti, ekonomie, práva, politologie, psychologie, a všechny jsou také o výchově – snad proto je Jan Sokol profesorem filosofie výchovy.

Nejcennější na těchto knihách je podle mého Sokolova geniální schopnost říkat složité věci srozumitelně a tak, že čtenář má občas dojem, že to také věděl, vlastně dřív, než si to přečetl. Na vině není Sokolovo psaní, ale čtenářova schopnost uvědomit si, že Sokol ve svých výkladech používá i slova z běžného jazyka jako pojmy, které řádně definuje, a čtenář, chce-li být autorovi práv, musí jeho distinkce respektovat.

Podle Sokolových knih se výborně zkouší, neboť je záhy patrné, zda zkušený textu rozumí, anebo plete páté přes deváté ve snaze ukázat, že něco ví. Rozlišení mezi „jednáním“ a „chováním“, mezi „mravností“, „morálkou“ a „etikou“ jen jako příklady ukazují, že slova, které máme tendenci chápat jako více méně synonyma, označují ve filosofickém textu diametrálně odlišné skutečnosti. Sokolova triáda „civilizace, kultura, náboženství“ vyjadřuje také porozumění, které vůbec není běžné. Civilizace je u Sokola svrchní vrstva života společnosti, v níž vystačíme „s návody k použití“, s otázkami typu „jak?“. Hluběji je v životě společnosti uložena kultura, kde už platí i otázky „proč?“. A vrstvou, ve které se dobíráme smyslu, je náboženské podloží společnosti.

Takové distinkce, a je jich v Sokolových knihách mnoho desítek, vedou studenty k porozumění, nikoli k pouhé memoraci, či jak se dnes, kdy paměťové učení vzalo dávno za své, říká, k oblíbenému „seznámení s textem“ ve smyslu celosvětově platného „how do you do“ a nazdar. Proto dokola opakují, že vzdělání studentů humanitní vzdělanosti bylo založeno na tom, že přečetli, a to s kontrolovaným porozuměním, Sokolovy níže uvedené učebnice a byli vedeni ke kontrolované četbě tak zvaných důležitých knih, pamětníkům známých pod zkratkou DK/IB.

Z genetického hlediska je v Sokolově školní knihovně první kniha *Člověk a náboženství*, jež obsahuje výklady, které měl Sokol formulovány a přednáškami ověřeny již za bývalého režimu. Jakýsi svorník tvoří *Malá filosofie člověka* doplněná Slovníkem filosofických pojmů. To je učebnice základní a obsahuje in nuce rozvrh knih, které byly napsány později. Následovala *Filosofická antropologie*, která se původně jmenovala *Člověk jako osoba*. Mně se ten původní titul líbí víc, neboť poukazuje k Sokolovu původnímu filosofickému východisku, personalismu, a k integrálnímu studiu člověka. Dodnes se obor, se kterým jsme na UK před pětadvaceti lety začínali, jmenuje *Obecná antropologie – integrální studium člověka*.

Po filosofické antropologii nutně přichází kniha *Moc, peníze a právo*, která doplňuje původní filosofický rozjezd i v oborech, jež se dnes k filosofii nehlásí. Jde vlastně o antropologii ekonomickou, právní a politickou. Poslední oblastí Sokolova zájmu je etika, rovněž koncipovaná antropologicky, to je případ naší společné knížky *Antropologie a etika* z roku 2003, do níž jsme později začlenili (nejen v názvu) ještě pojem života. Sokol píše jakousi filosofickou biologii, či psychologii v někdejší aristotelském chápání – „duše je život v živé bytosti“. V poslední verzi zpracování přibyl ještě pojem instituce. Etika instituční a etika dědice, zatím poslední Sokolem propracované koncepty, patří v české myslitelské produkci posledních let nepochybně k tomu, co má největší naději na příznivý ohlas v zahraničí.

Neříkám to rád, ale z tohoto základu dnes v programu bakalářského studia humanitní vzdělanosti nezbylo již skoro nic. Tím nechci říci, že dnešní podoba je horší než ta dnes už pradávná, z minulého tisíciletí. Vychází z jiných předpokladů a klade si možná i jiné cíle. Ale společné už mají tyto dvě podoby skryté pod stejným jménem, obávám se, jen to jméno.

Fakulta humanitních studií UK má, popravdě řečeno, jen jednoho zakladatele a ne dva, jak je zvykem říkat. Začal s tím Jan a já jsem s ním nechtěl polemizovat, ale založení nové fakulty UK nebyl můj program. Můj původní sen, dnes se spíše říká vize, bylo bakalářské studium formou „liberal education“ na celé univerzitě, nebo alespoň na některých fakultách. Zkusil jsem to na Pedagogické a potom i Filozofické fakultě UK, ale pokaždé jsem pohořel. Sokol věděl, že fakulta je instituce, která přetrvá, i když programy budou silnit či slábnout, a měl jako většinou pravdu. Vždy jsem cítil, že jsme na univerzitě poněkud cizorodé těleso, a koncem devadesátých let jsem přijal jako východisko z nouze myšlenku sedmnácté fakulty. Po zrušení nefakultních studií na vysokých školách vlastně ani nebylo moc na výběr. Možnosti byly jen dvě: splynout s některou fakultou, nebo se pokusit založit fakultu novou. Vybrali jsme si dobře, ale zásluha je to zejména Sokolova, já jsem mu jen pomáhal, měl jsem mu co oplácet.

Ta skvělá doba snů a vizí pro mne skončila v roce 1997. Nerad o tom mluvím, ale při rozloučení s Janem Sokolem musím vzpomenout na Pincovu plagiátorskou aféru a na to, že mne tenkrát Sokol a naše škola nenechali padat. Na rozdíl od Sokolovy aféry s Ovečkou jsem ve svém maléru nebyl bez viny a nikdy jsem si nepřestal vyčítat, že jsem si nedal větší pozor. Nechci to rozmazávat, nakonec to pro mne nedopadlo nijak tragicky, ale pocit, že jsem na UK našel nový domov, se vytratil. Ztratil jsem iluze o akademickém světě

a snad i ambice, a protože jsem nevěděl, kam jinam bych šel, rozhodl jsem se sloužit. Celá aféra oslabilu nejen mne, ale postihla i naši školu, a nebýt Sokola, byl by to začátek konce a nikoli cesta za novou perspektivou.

Nezůstal ve mně pocit krivdy, ale akademická kariéra, po které jsem ani předtím netoužil, mě náhle odpuzovala, přestalo mě bavit psát a doteď píši jen s odporem a po přinucení. Začal jsem se vyhýbat funkcím a poctám. Věděl jsem, že v tom nemohu Honzu a ostatní lidi ze školy nechat, a upnul jsem se na lékařskou prognózu, že moje diagnóza stimuluje můj organizmus k výkonům, které by od ochrnutého člověka leckdo neočekával, což má za následek, že se organismus do šedesáti vyčerpá, a konec.

Bylo mi dvaapadesát, takže jsem měl naději dosloužit s Janem skoro do konce jeho děkanování... Zabral jsem se do práce a dřel. Po pár letech jsem se dočetl, že umřela „černá gazela“ Wilma Rudolphová, olympijská královna sprintů z Říma 1960. Věděl jsem, že jako dítě prodělala stejně jako já dětskou obrnu, byla o pět let starší než já a umřela v devětapadesáti. Funguje to, řekl jsem si, ještě mám pět let. A pak jsem, věřte nevěřte, pro samou práci zapomněl počítat roky a snad i na tu ostudu.

Sokol dokončil své děkanské poslání, mně bylo dvašedesát, a smrt nikde. Šel jsem za svými kamarády lékaři, kteří mne před nějakými třiceti lety postavili na nohy prognózou, že mám před sebou třicet plnohodnotných let, a ptám se: Jak to, že ještě žiju, je to na zápis do Guinnessovy knihy rekordů? Nejdřív se zarazili, a pak se dali do smíchu. My jsme ti asi zapomněli říci, že věda v tomto případě změnila názor a ta prognóza už hezkých pár let neplatí... Co mi zbylo než sloužit dál, ale pořád si říkám, že už bych toho měl nechat.

Když dnes říkám, že mě nikdy nenapadlo, že by Jan Sokol mohl umřít dříve než já, tak to, prosím chápejte v tomto kontextu. Zatímco já si tu umírám už bezmála dvacet let a furt nic, Sokol umře, jako by se nechumelilo. Stále se nějak neumím srovnat s tím, že už tady není.

Sokol neměl akademickou průpravu ve filosofii, ale měl vynikající jazykovou průpravu, uměl nejen latinsky a řecky, ale i francouzsky, anglicky a německy, ve všech případech, jak se říkalo, slovem i písmem, měl hodně přečteno, přednášel i v bytových seminářích, včetně toho, který se konal u nás. Měl také skvělé učitele, sám vzpomínal na Otu Mádra, Jiřího Reinsberga, Jirku Němce, Josefa Zvěřinu či J. B. Součka. Jana Patočku do výčtu svých učitelů nezařazoval, je však nesporné, že na něj měl obrovský vliv a patrně i naopak.

V posledních letech již Jan Sokol nemohl ze zdravotních důvodů přednášet, ale našel si novou náplň. Zasvětil své stáří Wikipedii, a to je nedocenitelná

služba veřejnosti, která přetrvá všechny ostatní Sokolovy zásluhy. Za čtrnáct let provedl 32 000 editací a založil téměř 2000 nových hesel.

Byl skvělý učitel, skvělý autor a redaktor, byla radost s ním diskutovat a pracovat, pokud se člověk nesnažil držet jeho tempo. Výkonost měl nejmíň za čtyři, už proto, že odpočíval od jedné práce tím, že se věnoval jiné. Když nepřednášel, odpočíval při psaní nebo překládal. Ze všeho nejdříve vyřizoval poštu a jiné otravné záležitosti, aby mu později nekazily náladu a chuť do práce, která byla pro něho zábavou, a nikdy si nestěžoval.

Dluh života se jmenuje textově nejrozsáhlejší Sokolova kniha, kterou mu k jeho osmdesátinám věnovala jeho Fakulta humanitních studií UK, napsat si ji ale musel sám. Nejde o soubor gratulačních a příležitostných textů obdivovatelů a přátel, jaký se při takových příležitostech obvykle chystá. Sokolův *Dluh života* je soubor kratších studií, přednášek, článků a dalších textů pečlivě vybraných z cca půl století literární činnosti. *Dluh života* je dobře zvolený název, vystihuje možná ústřední pojem Sokolova myslitelského úsilí. Ty nejdůležitější věci jsme totiž všichni dostali zadarmo, život, dar bez našeho přičinění, svět, který v českém a maďarském výměru poukazuje ke světlu, vzduch, abychom mohli dýchat, lásku jsme si také nijak nezasloužili, tu můžeme pouze opětovat. Žijeme zkrátka na dluh, jistě lze také říci, že jsme byli do života a světa uvrženi, ale, dodal bych se Sokolem, většinou do měkkého, pečlivě připraveného prostředí naplněného láskou a radostným očekáváním.

Antropologické teorie daru vypracované v minulém století ukazují, že dar je potřeba přijmout a opětovat, ne bezprostředně po obdarování, ale později v příhodném čase. Není tak důležité opětovat dar tomu, kdo nás obdaroval, často to dokonce ani není možné. Lásku rodičů nemůžeme v plné míře vrátit jim, vracíme ji však svým dětem. To, že se se mnou v životě zacházelo lépe, než jsem si zasloužil, a to je mé pevné životní přesvědčení, nemohu oplatit těm, kdo se o to přičinili, ale těm, kdo to potřebují a nějak se ocitli v dosahu mého života.¹

Zdeněk Pinc

Zdenek.Pinc@fhs.cuni.cz

---

¹ Dlužím čtenářům omluvu. Po šoku ze Sokolovy smrti jsem neuváženě kývl na to, že napíši nekrolog, několika z mnoha žadatelů – tento text je třetí, který jsem se sebezapřením dokončil. Bude poslední, neměl jsem to slibovat, neboť se musím trochu stydět, tentokrát za autoplagiaci. Nezbyvá než doufat, že se okruh čtenářů *Filosofického časopisu* a časopisu *Lidé města* příliš nekryje. I tak se ale omlouvám.